

Truy tầm chân lý và hạnh phúc trong đời

Nguyễn Trọng Lưu

Triết lý là chính cuộc sống, là những suy tư về cuộc đời, để sống cho khôn ngoan, sáng suốt và hạnh phúc. Triết lý là một nỗ lực không ngừng của con người đi tìm chân lý và hạnh phúc trong đời.

Nhưng cuộc đời là một thực tại sống động, muôn mặt, thay đổi một cách hết sức linh động nơi mỗi người. Hoàn cảnh sống, tính tình, cấu tạo tâm lý, thể lý của mỗi người rất khác biệt nhau, nên không có cuộc đời nào giống cuộc đời nào cả. Vì thế, mỗi người nhìn cuộc đời một cách khác nhau, có lập trường sống khác nhau.

Mà cuộc đời cũng không phải là một ý niệm, một thực tại khách quan ở ngoài mình, nhưng cuộc đời luôn luôn ở trong ta và chính là ta. Và ta chỉ có thể là ta trong hiện tại. Cái ta của quá khứ hoàn toàn vượt khỏi tầm tay của ta, còn cái ta của tương lai, ta cũng không làm chủ được, và ta không thể biết cái ta tương lai sẽ ra sao. Ta chỉ làm chủ được ta trong giây phút hiện tại mà thôi.

Chỉ có sống giây phút hiện tại thật tràn đầy mới giúp ta hạnh phúc và giải thoát ta khỏi những ràng buộc của quá khứ và tương lai. Nhưng giây phút hiện tại không phải là cái gì có thể cầm nắm hay giữ lại được. Ta vừa mới ý thức về nó thì nó đã trở thành quá khứ, nhường chỗ cho một giây phút khác trở thành hiện tại. Bí quyết sống hạnh phúc, chìa khóa của giải thoát chính là sống hiện tại cho thật tràn đầy, cho thật ý nghĩa.

Hạnh phúc lại mang tính chủ quan hơn khách quan và tùy thuộc vào tâm trạng của ta hơn vào hoàn cảnh bên ngoài. Thật vậy, hai người cùng sống trong một hoàn cảnh y như nhau, nhưng một người cảm thấy hạnh phúc, một người cảm thấy đau khổ. Người cảm thấy hạnh phúc là do người ấy bằng lòng với cảnh mình đang sống, cho rằng cảnh mình đang sống là hạnh phúc. Kẻ cảm thấy đau khổ là do người ấy không bằng lòng với cảnh mình đang sống, cho rằng cảnh mình đang sống là đau khổ. Điều ấy khác gì hai tù nhân kia cùng nhìn qua song cửa sổ, một người nhìn thấy trăng sao đẹp tuyệt vời trên bầu trời bao la, còn người kia chỉ nhìn thấy trước mắt một vũng bùn dơ bẩn hôi hám. Thấy trăng sao hay thấy vũng bùn dơ tùy thuộc vào ngoại cảnh, mà tùy thuộc vào người nhìn: có nhìn lên trời thì mới thấy trăng sao, còn nhìn xuống đất làm sao khỏi thấy vũng bùn?

Chúng ta sẽ khởi từ những ý niệm căn bản của triết học để dần dần đi vào triết học hiện sinh - với Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartres và so sánh với Nguyễn Du, Nguyễn Bình Khiêm.